

Niektor môže povedať: mal si sa stať disidentom a mohol si napísať ten príbeh, ako si len chcel a vydať ho v samizdate alebo v exile – a prípadne na počesť svojho otca aj zopakovať jeho osud.

Mohol som – ale netrúfol som si. Mal som v sebe zarytú spomienku, čo to vtedy bolo a čo to spravilo s mojím otcom a s našou rodinou.

Ale aby som si zbytočne nespálal hlavu, myslím si, že som si zas netrúfol až tak málo. A poézia má to prekliate šťastie, že menej je niekedy viac, že neúplná sloboda vyjadrovania je štýlotvornejšia ako úplná a že nevyhnutnosť náznanu prináša väčší vynález – a tak sa toho, čo som napísal s ambíciou publikovať to v obmedzených legálnych podmienkach nielenže nezriekam, ale ani nemám pocit, že by som mal k tomu dnes čo len verš dodávať.

Po tridsiatich rokoch vydávam sumu poézie, napísanej v období totality, práve v roku, keď bol môj otec (podobne ako ostatní aktéri "lekárskeho procesu") rehabilitovaný. A tým činom sa dnes táto téma pre mňa neotvára – ale uzatvára: konečne budem môcť písať o čomkoľvek, ako o rovnako dôležitom...

PREDSTAVITELIA SOCIALISTICKY ANGAŽOVANEJ POÉZIE – JÁN KOSTRA, ANDREJ PLÁVKA, VOJTECH MIHÁLIK

Ján Kostra (1910–1975)

Ján Kostra patril k reprezentatívnym básnikom oficiálnej socialistickej poézie. Bol predstaviteľom staršej generácie povojnových básnikov. Jeho básnická tvorba spadá do dvoch literárnych období – do obdobia medzivojnovkej literatúry a do obdobia literatúry po roku 1945. **V období medzi dvoma svetovými vojnami a počas vojny sa predstavil ako moderný básnik, ktorého diela odrážali vplyv ľavicovej avantgardy, poetizmu a symbolizmu. Po roku 1948 – v období socializmu – sa stal jedným z hlavných reprezentantov angažovanej schematickej poézie** (spolu s M. Lajčiakom, A. Plávkom, V. Mihálikom a Š. Žárym).

Narodil sa v roku 1910 v Štiavničke (teraz Turčianska Štiavnička) v rodine kolárskeho majstra a maloroľníka. Základnú školu vychodil v rodnej obci, r. 1920 začal študovať na štátnom reálnom gymnáziu v Žiline. Po maturite (1928) odišiel do Prahy, kde študoval architektúru, kreslenie a maliarstvo a zároveň navštevoval i prednášky na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity. Zapojoval sa do práce ľavicovej literárnej skupiny R-10 (mladšia skupina davisov, skratka znamenala "ročník 1910") a do práce slovenského vysokoškolského spolku Detvan. V r. 1934 zanechal štúdiá a nastúpil vojenskú prezenčnú službu v Levoči (1934–1936). Po jej skončení pôsobil ako redaktor v časopisoch a v Slovenskom rozhlase, od r. 1950 zastával rôzne funkcie vo Zväze slovenských spisovateľov. Od r. 1956 sa venoval iba literárnej práci. Zomrel v Bratislave v roku 1975.

1. fáza tvorby

Ján Kostra začal písať verše už v čase gymnaziálnych štúdií. V 20-tych a 30-tych rokoch publikoval svoje básne v známych časopisoch (Elán, Mladé Slovensko, Svojeť, Dav).

Knižne debutoval zbierkou básní Hniezda (1937). Najčastejším motívom týchto básní sú spomienky na detské roky (detstvo ako bezpečné hniezdo pre úkryt v čase, napr. báseň *Samohlásky*). **Zdroje svojich istôt hľadá Kostra okrem detstva najmä v rodnom kraji a v láske k žene. Túžba po harmónii a po kráse sa odráža v celej zbierke.** Ideál krásy stelesňuje básnikovi žena a príroda (ako výtvarníka ho uchvacuje najmä jej farebnosť). Zbierka obsahuje básne, pre ktoré je charakteristická hravosť, bezstarostnosť, poetizácia života a skutočnosti (napr. báseň *Slniečko septembra*), ale i básne s náladami smútku a nostalgie.

Vo svojej ďalšej zbierke Moja rodná (1939) sa Kostra sústredil najmä na motív obrany domova. Básne tejto zbierky ovplyvnila spoločenská a politická situácia – vypuknutie 2. svetovej vojny a násilné rozdelenie Československa. Prevládajú v nich pochmúrne, smutné nálady (na rozdiel od bezstarostného, hravého tónu prvej zbierky). **Básnik vyjadruje odhodlanie brániť vlasť**, vyslovuje svoju bolesť nad tým, že jeho sen o harmónii sa rozbil na "tisíc márných kúskov". **Báseň Moja rodná, podľa ktorej sa nazýva i zbierka, sa stala jednou z najznámejších básní Jána Kostru.** Je založená na motíve návratu zo sveta (v doslovnom i prenesenom zmysle) domov, do rodného kraja: